

Jeugdzorg in de praktijk (1950-1960)

Marjolijn de Vries

Uitgeverij Eburon
Delft 2016

ISBN 978-94-6301-072-6

Uitgeverij Eburon
Postbus 2867
2601 CW Delft
tel.: 015-2131484 / fax: 015-2146888
info@eburon.nl / www.eburon.nl

Omslagontwerp: Textcetera, Den Haag
Zetwerk: Studio Iris, Leende

© 2016. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Inhoud

Voorwoord	7
Introductie	9
Boerengezin in Zeeuws-Vlaanderen	11
Arbeidersgezin in Amsterdam	37
Huize Henriëtte	61
Jeugdleeszaal Amsterdam	99
Praktijk in 't Juliana Kinderziekenhuis in Den Haag	110
Amsterdamse Vakantiekolonie in Zandvoort	133
Praktijk in het Kinderkamp, Hopsi –Topsi-Land	174
Nawoord	190

Voorwoord

**‘Het is zo makkelijk, om kinderen te krijgen,
maar om er gelukkige mensen van te maken, is een hele kunst.’**

De verhalen die Marjolijn heeft opgetekend laten treffend en indringend zien hoe gezinnen in verschillende omstandigheden in het Nederland van de jaren '50 leven en soms overleven. Hoe de dagindeling is in een boerengezin of in een Amsterdams gezin uit de Dapperstraat. Wat er gegeten wordt, welke taakverdeling er tussen de ouders bestaat en welk gedrag de kinderen vertonen. Met acht kinderen in een tweekamer woning en dan toch kans zien de kinderen goed gekleed naar school te laten gaan. Door Marjolijs beschrijving zie je het voor je.

De verhalen over de vakantiekolonie en de crèche beschrijven de meer ingewikkelde kinderen en hun achtergrond. Vakantiekolonies hebben we nu niet meer en de kinderopvang verlangt tegenwoordig niet van moeders een uitgebreide verantwoording waarom ze gaan werken en dus hun kind in de crèche willen laten opnemen. Positief is dat er toen veel tijd en aandacht aan de kinderen kon worden gegeven omdat er veel personeel was. En... de directrice deed de was!

Nervositas

Marjolijn beschrijft vaak kinderen uit ingewikkelde thuissituaties met stiefouders, ouders die zelf psychische problemen hebben, huiselijk geweld etc. Het is duidelijk dat de kennis die we nu hebben over het effect van dit soort situaties op kinderen toen nog niet uitgebreid aanwezig was. Nu zijn er verschillende programma's, therapieën en gezinsbehandelingen voorhanden waar kinderen zoals Marjolijn die beschrijft erg veel baat bij gehad zouden hebben. Seksueel misbruik bij kinderen was nog haast niet bespreekbaar in de jaren '50. Dat kwam pas in de zeventiger jaren. De diagnose 'nervositas', waarmee een aantal kinderen verwezen wordt naar de vakantiekolonie komt nu niet meer voor.

De kunst van het observeren

Marjolijn beschrijft de situaties erg goed. Ze beschrijft wat ze ziet en naarmate ze meer met kinderen werkt komt er ook meer commentaar van haarzelf over de opvoeding van de ouders bijvoorbeeld en het verband tussen die opvoeding en het gedrag van de kinderen. Zo vindt ze duidelijk dat ouders consequent moeten zijn en grenzen aangeven. Kinderen die verwend worden en in alles hun zin krijgen, dat worden vervelende mensen.

Bij de Raad voor de Kinderbescherming, waar Marjolijn later ging werken, is het altijd erg belangrijk geweest om gezinnen te beschrijven op een niet beoordelende of veroordelende manier. Opschrijven wat je ziet en niet interpreteren is moeilijker dan je denkt. Marjolijn verstond die kunst.

Myra ter Meulen

Adviseur jeugdbeleid en preventie kindermishandeling, daarvoor directeur advies- en meldpunt kindermishandeling Amsterdam

Introductie

Kort geleden, in maart 2016, vond ik tot mijn verbazing op onze zolder een grote map met handgeschreven aantekeningen van mijn in 2007 overleden vrouw Marjolijn. Haar dagboeken uit de jaren 1958-1959.

Na haar schoolopleiding had Marjolijn besloten, om “iets met kinderen te doen”. Zij droomde ervan, om bij de *Raad voor de Kinderbescherming te Amsterdam* te werken. Vereist hiervoor was echter een theoretische en praktische opleiding, waarvoor zij in juni 1961 het diploma *Kinderverzorging en Opvoeding (K&O)* ontving.

Voor de praktische opleiding werkte zij twee jaar in verschillende, haar totaal onbekende sociale milieus. Bij een boerenfamilie in Zeeuws-Vlaanderen en bij een arbeidersgezin in Amsterdam, op meerdere afdelingen van het Juliana Kinderziekenhuis in Den Haag, in een crèche en een Jeugdleezaal in Amsterdam, en tenslotte in een vakantieoord voor geestelijk gestoorde kinderen bij Zandvoort. Naast haar werk aan het uitgebreide verslag voor K&O, noteerde zij toen elke avond haar observaties, gevoelens en oordelen nauwkeurig in haar dagboek, corrigeerde later de tekst en versierde het verhaal met foto's, tekeningen en gedichten van de kinderen, met wie zij gewerkt had.

Van 1961 tot 1968 werkte zij bij de *Raad voor de Kinderbescherming te Amsterdam*. Daarna ging zij radioprogramma's en documentaires in Hilversum produceren.

In de hier volgende hoofdstukken zijn de met de hand geschreven notities voor de leesbaarheid uitgetikt. Deze notities hebben nog veel kenmerken van het Nederlands uit de jaren '50. De spelling werd aan de nu geldende officiële spelling aangepast, maar verder heeft de tekst geen bewerking ondergaan. De namen van de betrokken kinderen en hun ouders heb ik veranderd om hun nakomelingen niet te krenken.

Het zijn historische getuigenissen over de verzorging en opvoeding van Nederlandse kinderen eind jaren vijftig. Voor mij persoonlijk gaat het echter ook om de onverwachte wederopstanding van mijn geliefde.

Walter Stolz

Boerengezin in Zeeuws-Vlaanderen

In het kader van mijn praktische opleiding *Kinderverzorging en Opvoeding (K. en O.)* werkte ik van 3 augustus tot 23 september 1958 op een boerderij in Zeeuws-Vlaanderen.

De Boerderij

Ik was nooit eerder op een boerderij geweest en boerenfamilies had ik alleen op films in de bioscoop gezien. Maar gelukkig vertelde de boer mij de eerste dagen uitvoerig over zijn bedrijf.

Buiten het woonhuis is er een grote schuur, waarin 's winters de koeien, de kalveren en de paarden staan en waarin de voorraden zijn opgeslagen. In een bijtschuur huizen de varkens en in het wagenhuis staan alle machines. Voor 't woonhuis ligt een weide waar de kinderen graag in de zandhoop spelen.

Bij 't bedrijf horen 37 hectare grond, waarvan 31 hectare bouwgrond en 6 hectare weiland. Een gedeelte van het land ligt om de boerderij heen en andere stukken land liggen verder weg. Niet alles is eigendom van de boer, ook de boerderij niet. Hij heeft het meeste in pacht. Naast het woonhuis is een boomgaard, waarin appels- en perenbomen staan. De grote moestuin is het terrein van de boerin. Ze verbouwt er alle soorten groenten, en ook frambozen, aardbeien, klapbessen, aalbessen en bloemen.

Er is nog geen waterleiding op de boerderij; bij het woonhuis staat een regenbak, waaruit met een emmertje water geput wordt. In de keuken is een pomp, in de gootsteen, zodat er niet met water gesleept hoeft te worden. De boer en zijn vrouw willen dolgraag een waterleiding, maar de eigenaars van de omliggende boerderijen vinden het te duur, willen het niet, dus zij kunnen het ook niet krijgen. De kinderen wassen zich in de keuken en de boer, zijn vrouw (en ik!) wassen ons met water uit een lampetten.

Er kan nog geen normale W.C. gebouwd worden en dus behelpt men zich maar met een hokje, dat notabene buiten het woonhuis is, zodat men zich eventueel 's nachts met po's behelpt. Tweemaal per jaar wordt de grote bak onder het gat gelegegd.

Alle afval wordt in de "bocht" gedeponeerde, dat wil zeggen: alle afval dat eetbaar is. De varkens zorgen namelijk voor de vuilnisdienst. Harde voorwerpen, zoals glas en hout, worden bewaard tot 't de moeite waard is, om het te verbranden. Dat doet de boer zelf, in het weiland. Onverbrande resten worden opgeruimd, d.w.z. begraven. Roestige spelden worden uit voorzorg voor de kinderen begraven. Er is sinds kort elektriciteit en gas op de boerderij. In het huis is nu overal licht en buiten hangt een lampje, voor eventuele gasten 's avonds.

De boerin kookt op een gasfornuis en ze heeft pas een aanrecht en pomp in de voorkeuken laten aanbrengen, zodat het koken en afwassen zeer vereenvoudigd is. Slechts de voorkeuken en de voorkamer kunnen 's winters verwarmd worden, en wel door een kolenkachel in de woonkamer en een oliekachel in de voorkamer.

De inrichting van het huis is vrij sober. In de woonkeuken staat behalve de keukenbenodigheden een houten tafel, waarover heen een plastic kleed, stoelen en twee fauteuils. Op de vensterbank staat een radio en planten.

De woonkamer is gezellig en modern door een binnenhuisarchitect ingericht. Het meubilair is van blank eikenhout, wat de kamer zo iets

lichts en vrolijks geeft. Diepe wandkasten zorgen voor de berging van vele benodigdheden. Ook de kast met de ingemaakte producten staat hier. In deze kamer zitten de boer en zijn vrouw 's avonds graag en hier worden ook alle visites ontvangen.

De slaapkamers van de kinderen zijn uiterst sober ingericht. Een bed en wat stoelen, een tafel, een kast, dat is alles. De wandversiering wordt gevormd door eigen maakfels. Hier en daar zijn er nog bedsteden, die echter door de boerin als kasten gebruikt worden.

Familieleden

Op deze boerderij woont dus de Familie, bestaande uit vader, moeder, 1 meisje en 3 jongens.

Vader: Derk S.

Het hoofd van 't gezin, 38 jaar. Ongeveer 1.80 m. lang, mager. Donker haar, donkere ogen en een bruinverbrande gelaatskleur, door 't vele buiten zijn. 't Gezicht is vrij scherp getekend. Ontegengesteld is hij de baas in huis. Niet dat hij dictatoriaal is, maar beslissingen aangaande bedrijf en gezin neemt hij meestal zelf, al staat hij altijd open voor de kinderen en z'n vrouw. Hij is vrolijk van aard, houdt van gezelligheid en bezoekt dan ook geregeld de markten in Axel en Terneuzen. Niet alleen om zaken te doen, maar ook om te bijjarten en een praatje te maken met andere boeren uit de omtrek.

Hij is bijzonder aardig voor de kinderen. Als hij moe thuis komt en in een leunstoel valt, komt een van de kinderen meer dan eens zijn aandacht en hulp opeisen. Banden oppompen, fiets repareren, speelgoedje repareren enz.. Hij rijst dan ogenblikkelijk op en doet zijn vaderlijke plichten. Geen commentaar, als: "Nee, jongen, vader is nou moe!" Ook zijn vrouw helpt hij soms. Bijvoorbeeld kleine Dirkje een luier aandoen. Dat is een karweitje, dat hij met evenveel overgave verricht. Ook doet hij graag boodschappen, met de auto, of helpt bij het afdrogen.

Hij is hart en nieren boer, en toen zijn vader hem in staat stelde om te studeren, d.w.z. eerst een H. B. S. af te lopen, wilde hij dat niet, hoewel hij zeer snel en makkelijk kan leren. Daarom ging hij na de lagere school

naar de Lagere Landbouwschool in Axel en liep die vlot af. Hij schijnt een uitmuntende leerling te zijn geweest, met niets dan negens op zijn rapporten. Vervolgens volgde hij nog een cursus op de Winterlandbouwschool, waarna hij zelfstandig ging boeren. Hij trouwde in 1944. In de eerste jaren leefden ze zuinig, om een bedrijfskapitaal te kunnen vormen. Momenteel bloeit het bedrijf en kunnen ze zich wat luxe veroorloven (auto, elektrische naaimachine, landbouwmachine enz.)

Eén winter heeft de boer nog een cursus Engels gevolgd, maar voor verdere ontwikkeling is eigenlijk niet zoveel tijd. Hij is voorzitter van de studieclub in Zaamslag. Hier worden allerlei lezingen gehouden over nieuwe methoden en machines in de landbouw. In het voorjaar worden excursies gemaakt, verleden jaar zelfs naar Frankrijk, om het boerenleven daar eens te leren kennen.

't Gezin is Nederlands-Hervormd en de vader is diaken, gaat zondags 2 x naar de kerk. Voor en na iedere maaltijd bidt hij hardop en na de warme maaltijd leest hij een stuk uit de Bijbel voor. Alles gaat eenvoudig en vanzelfsprekend zonder overdreven of sentimenteel vertoon.

Uiteraard werkt de boer de hele dag op z'n bedrijf, daarbij geholpen door twee knechten, die 's ochtends vroeg komen en s' avonds weer naar huis gaan. Alles wat over landbouw gaat, interesseert hem en hij gebruikt de radio dan ook slechts voor de mededelingen over land- en tuinbouw en 't weerbericht.

De kinderen houden natuurlijk veel van hun vader, maar hebben ook ontzag voor hem. Hij verstaat namelijk geen grapjes als het er op aankomt, gehoorzaamd te worden. Niet dat hij ze ruw behandelt, (in de 7 weken van mijn verblijf viel er slechts één maal een klap) maar een standje is al genoeg, om diepe indruk op de kinderen te maken. Iets wat hun moeder niet lukt. Toch kan hij (de vader) veel hebben en stoet hij meermalen met zijn zoons.

De verhouding tussen de boer en zij vrouw is uitstekend, voor zover ik heb kunnen constateren. Niet dat er van enig openlijk liefdesvertoon sprake was, maar ze respecteren elkaars mening en plagen elkaar graag.

Moeder: Marieke S.

Ze werd 40 jaar in de tijd dat ik er was. Ze is vrij stevig gebouwd, begint al wat grijs te worden en heeft een vriendelijk rond gezicht. Ze is bijzonder vrolijk van aard en erg goedlachs. Ze is een boerendochter. Na de lagere school wilde ze eigenlijk nog wel verder leren, maar haar vader vond dat niet nodig. Ze liep toen de huishoudschool af en volgde een naaicursus. Ook volgde ze een cursus Frans en correspondeerde toen geregeld met Fransen. Nu is ze het echter grotendeels vergeten. Daarom vindt ze het ook zo belangrijk, dat haar eigen kinderen verder leren.

Ze is bijzonder actief en leeft voor man en kinderen. Over de opvoeding heeft ze moderne opvattingen. Ze volgde dan ook enkele jaren geleden een kleutercursus. Toch is ze over 't algemeen te toegevend voor de kinderen. Natuurlijk is het niet nodig en zelfs fout, om de kinderen veel te verbieden en te bedillen, maar soms vraagt een situatie er toch om, dat er een ingreep volgt.

Ze laat beslissingen inzake de kinderen, zelfs de allerkleinsten, over aan haar man, alsof ze bang is om zelf de consequenties van een besluit te dragen. Meerdere malen per dag klinkt haar stereotype antwoord: "Vraag maar of pappa 't goedvindt." En dan zijn het vaak kwesties zoals deze: "Of Dirk met Carrie mee mag op de fiets." – "Of Dirkje uit bed mag, als hij te vroeg uit zijn middagslaapje ontwaakt." Enz. enz.. En zo gebeurt het wel eens dat vader, die even rustig zijn krantje wil lezen, gestoord en geïrriteerd door zo'n voor hem onbelangrijke vraag, kortweg "Nee" zegt. Het betreffende kind barst dan soms in tranen uit, want het voelt 't onvriendelijke van 't antwoord. 't Veroorzaakt nodeloze opwinding. Toch is mevrouw geen doetje en ze interesseert zich buitengewoon voor 't bedrijf. Onveranderlijk is haar vraag na een maaltijd: "Pa, wat ga je doen?" Ze geeft ook wel raad, inzake kwesties als 't al dan niet oogsten van de erwten op een bepaalde dag. En ze was nog blijer dan de boer, toen de gerst en de erwten geoogst waren, vóór er een zwaar onweer losbrak, met regen.

Mevrouw vertrouwt ook eigenlijk niet een ander de zorg over haar kinderen toe, ze heeft haar kroost graag om zich heen.

Toen Carrie en Chris de laatste week van augustus naar een kinderkamp van de Hervormde Kerk in Hedenesse waren, had ze rust

nog duur. Ze was bang, dat de kinderen niet genoeg te eten zouden krijgen, en dat ze heimwee zouden hebben. Toen 't woensdag was, hield ze 't niet langer meer uit en vroeg aan haar man, of we niet allemaal samen met de auto langs Hedenesse konden rijden. De kinderen waren pas de maandag ervoor vertrokken, maar haar moederhart had geen rust. Haar man merkte heel terecht op, dat de kinderen het vast niet leuk zouden vinden, om op deze manier op te vallen. Maar die avond reden we dus toch naar Hedenesse, dat 50 km van Zaamslag ligt. Het was prachtig weer en toen we aankwamen, heerste er grote bedrijvigheid in 't kamp, want er zou een nachtwandeling gehouden worden. De kinderen waren niet zichtbaar blij met de komst van hun ouders en bleven rustig doorgaan met hun bezigheden. Mevrouw overtuigde zich ervan, dat de kinderen er goed uitzagen en nog niet zichtbaar verwaarloosd waren... na 2 dagen! Met die nachtwandeling was ze het helemaal niet eens. Maar toch was ze enigszins gerust gesteld, toen we huiswaarts reden.

Dezelfdebezorgdheid geldt haar man. Hij was eens een zondagmiddag, één uur na de kerkdienst, nog niet thuis. Ze vroeg voortdurend, waar zou Pappa toch blijven, en als ze een auto hoorde, keek ze snel uit het raam. Ik zei, dat hij ongetwijfeld was gaan biljarten, en dat dacht zij ook. Toch was ze niet gerust gesteld en ze stelde voor, een eindje te gaan wandelen. Toevallig ging onze route nu langs de weg, vanwaar haar man moest komen. Toen hij tenslotte aan kwam rijden, zei ze echter niets. Geen verwijten! Ook dat is typerend voor haar.

Voor haar kinderen heeft ze alles over. Ze was 4 jaar lang voorzitter van de plaatselijke en de provinciale afdelingen van de Bond voor Plattelandsvrouwen. Ze had veel plezier in dat werk en was veel weg. Maar toen Dirkje op komst was, bedankte ze echter voor deze baan en besloot, zich volledig aan haar kinderen te wijden.

Sinds september zit Carrie (de oudste) in de eerste klas van de H.B.S. Ze kreeg nogal wat moeite met de stof en toen mevrouw gevraagd werd, om in de feestcommissie te komen voor een feest volgend jaar juni, accepteerde ze eerst enthousiast, omdat de kinderen nu wat groter zijn. Maar plotseling bedacht ze zich, dat juni de tijd is van de overgang en toen bedankte ze meteen, omdat ze die tijd Carrie tot steun wil zijn!

Werkelijk, alleen een zorgzame moeder denkt zover vooruit!

Carrie, 12 jaar

Carrie, de oudste, de enige dochter, is een tamelijk lang en prachtig donkerblond meisje, met pientere bruine ogen en een klein, wat ontevreden mond.

Ze zit in de eerste klas van de H.B.S in Terneuzen en vindt al dat leren maar zò zò. Ze is liever lui dan moe en spant zich niet zo graag in. Ik hielp haar iedere avond met haar huiswerk. Het was erg veel. Vaak zes vakken en dan kwam ze pas om 5 uur thuis. Onder 't werk zat ze vaak te gapen, zodat haar moeder al bezorgd was, dat ze niet genoeg slaap kreeg. Maar zodra ze kon lezen... weg was de vermoeidheid! Ze is dol op lezen en verslindt meisjesboeken, die ze van een vriendinnetje leent. Ook vliegt ze op de tijdschriften af, als die bezorgd worden.

Ze heeft een vreemde eigenschap. Ze vertelt namelijk bij vrienden alles, wat er bij haar thuis zo voorvalt. Iets wat haar ouders vervelend vinden natuurlijk. Thuis daarentegen, is ze niet erg mededeelzaam. Haar moeder moet als 't ware, uit haar trekken, wat er zo op school gebeurde en toen ze van het kamp terug was, kwamen er haast geen verhalen, hoe leuk ze het ook had. Grappig, deze combinatie van mededeelzaamheid en stugheid.

Ze is ook een erg vreemde combinatie van kind en bakvis. Soms is het heel leuk met haar te praten en dom is ze helemaal niet, maar dan is er plotseling weer zoiets kinderachtigs, zoals openlijk vertellen, wat de prijs is van een cadeautje, dat ze haar moeder gaf.

Ze speelt erg graag met de kleintjes, die bij haar broertjes komen spelen. Want leeftijdgenootjes van haar wonen allemaal zo ver weg. Die komen niet eens even overwippen.

In de vakantie (augustus) kon ze helemaal zoet zijn, met "vader en moedertje" spelen, net als met een stel kleuters. Niet dat ze zich er boven verheven voelt, nee, ze is dan weer kind met de kinderen. In de boomgaard werd een hut gemaakt van twee lakens, die met een stel wasknijpers aan een waslijn bevestigd zijn. Een paar kratten en een tafeltje vormen het interieur, en 't materiaal voor 'n spel van dagen is geleverd. Ook was ze onuitputtelijk in het organiseren van verkleedpartijen, waarna dan een of ander sprookje werd opgevoerd. De voorstellingen vonden plaats in de garage, en de auto moest bij zulke gelegenheden wijken. Zelfs de poesjes toonden levendige belangstelling voor deze festijnen.

Ze vindt het heerlijk om te spelen maar de dagelijkse portie huiswerk, die ze nu krijgt, drukt als een loden last op haar en benauwt haar.

Ze is erg lief voor haar jongste broertje van 2 ½ jaar, maar met Chris, 11 jaar, ligt ze vaak overhoop. Ze zijn aan elkaar gewaagd, zodat het vaak tot heftige woordenwisselingen komt.

Speciale liefhebberijen heeft ze niet. Ze hield van lezen en speelde blokfluit. Zij en Chris hebben jarenlang op de muziekschool gezeten en ze spelen beiden blokfluit. Carrie, hoewel niet zo muzikaal, bezit toch doorzettingsvermogen en studeerde trouw. Chris, die wel muzikaal was, had lak aan de oefeningen, speelde liever waar hij zin in had, en schoot dus niet zo snel op als Carrie. Toen hij van les af wilde, mocht hij dat. Carrie is er nu ook af, maar studeert toch nog, zo af en toe.

Een handicap is, dat ze zich niet kan concentreren. Ze maakt haar schoolwerk altijd in de voorkamer. De tussendeuren tussen voor- en achterkamer zijn dan gesloten, maar toch volgt ze dan alle gesprekken die in de achterkamer gehouden worden. Meermalen riep ze het antwoord op een vraag, die haar moeder bijvoorbeeld aan Chris stelde.

Ze ziet elke beweging, ook al zit ze te lezen, en voor alles heeft ze belangstelling, als het maar niet over het schoolwerk gaat. Het is eigenlijk

een normaal verschijnsel bij kinderen, maar haar ouders maken zich ongerust en geloofden mij maar half, toen ik vertelde, dat ik vroeger net zo was, zo niet erger.

Ze zullen haar herfstrapport afwachten en dan bedenken, of er toezicht op 't huiswerk door een bevoegd iemand noodzakelijk is. Mijns inziens is Carrie nog niet uitgespeeld en kan ze daarom de H.B.S. nog niet aan, hoewel zij intelligent genoeg is.

Chris, 11 jaar

Chris'ke, zoals zijn moeder hem soms liefhebbend noemt, is het prototype van de branie, de stoere schooljongen. Met z'n ogen, fris gezicht, is hij een typisch Hollandse jongen, die zo te zien ook in een stad zou kunnen wonen. Hij is echter dol op boerenleven en wil niets liever dan zijn vader opvolgen. Hij rijdt veel liever op de tractor, dan dat hij op school zit, en de tijd op school doorgebracht beschouwt hij als verloren. 's Ochtends staat hij zo vroeg mogelijk op, om toch nog wat buiten te kunnen doen, en in de vakantie ging hij trouw mee naar het land. De tractor is zijn lieveling en hij berijdt 't grote ding feilloos. Hij straalt van trots als zijn vader aan tafel vertelt, dat hij niet zo opgeschoten was, als Chris er niet was geweest. Maar het toppunt van heerlijkheid is wel de "combined harvester", die af en toe gehuurd wordt, om gerst af te rijden. Dan zit Chris er boven op en voelt zich de koning te rijk.

Onder al zijn branie schuilt een gevoelig hartje, wat maar 'n enkele keer tot uiting komt, zoals in dit geval: Dirkje, de jongste, was erg lastig en kreeg een draai om zijn oren en de mededeling dat hij meteen zijn bord moest leegeten... 't gebeurde namelijk aan tafel. Dirkje was in tranen! Plotseling vloog Chris op van zijn stoel, rende de kamer uit, naar boven. Ik was erg verbaasd. Z'n moeder vertelde me, dat hij zoiets niet kan aanzien, omdat zijn medelijden met Dirkje hem dan te machtig wordt. Even later komt hij weer terug, erg stil. Maar hij spreekt geen woord over het gebeurde en zijn ouders reageren ook helemaal niet. Gelukkig maar!

Zijn broertje Guy, van zes, met wie hij op de kamer slaapt, is bang alleen in bed en daarom gaat Chris veel vroeger naar bed, dan hij moet. Toen Dirkje een keer niet alleen wilde gaan slapen, omdat het zo hart

woei, schoof Chris zijn moeder en mij rustig de slaapkamer uit en zei, dat hij wel even bij Dirkje zou blijven tot hij sliep. Deze kleine voorvallen zijn typerend voor hem.

Overigens kan hij een behoorlijk grote mond opzetten, als hem een kleine dienst gevraagd wordt. En vooral de laatste maanden is hij zich dat gaan aanwennen. Tegen z'n vader durft hij zich niet zo te gedragen, maar tegen zijn moeder wel. Schijnt ervan overtuigd te zijn, dat overwicht en moed schuilen in het volume van de stem.

Hij zit nu in de 6e klas van de lagere school en moet van zijn ouders naar de Mulo. Terwijl hij eigenlijk niet verder wil leren, en zomaar boer worden. Maar zijn ouders vinden het noodzakelijk, dat hun kinderen eerst een algemene ontwikkeling krijgen. Vooral omdat er drie zoons zijn, waarvan er slechts één de boerderij kan krijgen, is het wenselijk, dat er twee wat anders leren.

Chris heeft nu al eenmaal in de week Frans, wat hij erg verwaarloost. Hij is dol op voetballen en zit dan ook in het eerste elftal van de voetbalclub in Zaamsteeg. Hij houdt ervan, met Carrie te vechten en haar op de grond te krijgen, wat hem meestal niet lukt.

In tegenstelling tot Carrie, is Chris niet spraakzaam bij vrienden, hij kijkt dus eerst even de kat uit de boom.